

"Bizlər özbəklərlə eyni babanın iki övladı qədər doğma və yaxınlıq"

Almaz Ülvü Binnətova: “Başımızın üstündəki zalım və qəddar imperiya tör-töküntüləri biri-birimizi bağrımıza basmağa macal verməyiblər”



“İndi iki ölkə arasında bir bayram ovqatı yaşanır. Hamı sevinir, hamı sevinc içindədir. Elə qarşılanma mərasimindən hiss olunur ki, bu görüşə hazırlıqlar çoxdan başlayıbmiş”

dəddin Nəsimi, Mirzə Uluğbəy, Əlişir Nəvai, Məhəmməd Füzuli əbədiyyəti zamanındandır. Bizlər eyni babanın iki övladı qədər doğma və yaxınlıq. Ona görə də Azərbaycan-özbək xalqlarının dostluq, qardaşlıq tarixini konkret rəqəmlə demək mümkün deyil, hətta əsla!

- Son dövrlərdə, xüsusən Vətən müharibəsindən sonra Orta Asıyanın türk respublikaları ilə əlaqələrə xüsusi önəm verilir. Türk ölkələrinin birliyinin inkişafı hansı cəhətlərdən zərurət təşkil edir?

- Vətən müharibəsində türk xalqları Azərbaycan oğullarının sücaətini, qeyrətini, namusla haqq davasını, gücünü gördülər. Türkə yaraşan igidliklərini gördülər. Əslində hər şey üçün zaman lazımdır. Başımızın üstündəki zalım və qəddar imperiya tör-töküntüləri biri-birimizi bağrımıza basmağa macal verməyiblər axı. Yoxsa, zətən həmişə bir qəlb olaraq döyünmüşük, içimizdə biri-birimizə sığınmışıq. Biri-birimizin halına yılmışıq, tarixi fürsət yetişən kimi qollarımızı geniş açmaqdan çəkinməmişik. Çünki bizlərin biri-birimizə heç vaxt düşmənçilik hissi olmayıb. Dediym kimi, bir babanın övladları olduğumuzu qan yaddaşımızda dərk etmişik. Türk Dövlətlər Təşkilatı çərçivəsində türk ölkələrinin birliyinin inkişafı hər cəhətdən - siyasi, iqtisadi, mədəni sahələrdə, bütövlükdə gərəkli və vacib olan hər məsələdə bir yerdə olmağımız üçün çox vacibdir, zəruridir. Dünyanın hazırkı durumunda, dədələrimiz demişkən, türkün türkdən başqa dostu yoxdur. Biz bir olarıqsa, bizi yenən, bizə qalib gələn kimsə ola bilməz.

- Azərbaycan-Özbəkistan mədəni-ədəbi əlaqələrinin inkişafı hansı səviyyədədir? Əlaqələri qənaətbəxş hesab etmək olarmı, yoxsa bu sahədə görüşləri işlər çoxdur?

- Azərbaycan-Özbəkistan ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafı çox yüksək səviyyədədir və hər gün bu səviyyəni bir boy da

sərvətimiz olmaqla yanaşı, həm də hər biri bir məktəbdir, onlardan öyrənmək, öyrənmək, öyrənmək. O məktəbdə yenilməz, qəhrəman, müdrik oğullar yetişir. Baxın, Özbəkistanda bütün ali məktəblərdə, orta məktəblərdə artıq neçə illərdir ki, ayrıca “Nəvaişünaslıq” fənni tədris olunur. Nəticəsi də çox uğurlu alınır. O fənni ədəb-əxlaq, müdriklik dərsi adlandırardım. Çox istərdim ki, bizdə də ayrıca “Nizamişünaslıq”, “Nəsimişünaslıq”, “Füzulishünaslıq” fənni tədris olunaydı. Nəvai Nizami məktəbində yetişib. Hər əsərinin əvvəlində dö-nə-dönə yazır. Nəvai Heratda böyük məktəblər açdı. Bütün Şərq Herata axışdı “Nəvainin qurduğu Nizami məktəbində dərs almaq üçün. Azərbaycandan nə qədər gənclər o məktəbdə dərs aldılar. Hətta Nəvai bəyəndiyi gəncləri Heratda işə cəlb edirdi. Sultan Hüseyn Bayqaranın övladlarına dərs deyən Azərbaycan gənclərindən Ziya Təbrizinin adını çəkmək istəyirəm. Gənc oğlan Herat hökmdarının övladlarının təlim-təربiyəsi, ustadı olub. Bunlar klassiklərin məktəblərindən dərs alanlar idilər. Nizami hikmətlərinin dərinliklərinə enən gənclərimizin yaradacağı xarüqələri indidən gözümün önünə gətirirəm. Bir düşünün: İnnovativ dünya və klassik irs-elm-əxlaq

- Azərbaycan-Özbəkistan arasında elmi müstəvidə əlaqələr, akademik münasibətlər hansı miqyasdadır?

- Qeyd etdiyim kimi, bu iki xalq biri-birindən öyrənməkdən, dərs almaqdan çəkinməyiblər. Sovetlər dönəmində SSRİ məkanında kim harada istəyirdisə gedib təhsil ala bilirdi. Müstəqillik illərində bu vəziyyət bir qədər dəyişdi. Bunun üçün iki ölkə arasında elm, təhsil sahəsində əməkdaşlıq müqavilələri (burada təhsil haqqı, diplomların tanınması məsələsi və s.) lazımdır ki, işlər rəsmi zəmində həll olunsun. Hazırda təmsil olunduğum AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu dünyanın bir çox ölkələri ilə belə müqavilələri imzalayıb. Özbəkistan Respublikası haqqında da bu fikri söyləyə bilərəm. İnstitutda ayrıca “Azərbaycan-Türkmənistan-Özbəkistan ədəbi əlaqələr” şöbəsi yaradılıb. Şöbənin nəzdində “Əlişir Nəvai Ədəbiyyatşünaslıq Mərkəzi” var. Bu şöbədə ədəbiyyatlarımızı qarşılıqlı öyrənməklə, tədqiq etməklə yanaşı kitablar da yazılır, yeni kadrlar hazırlanır. İlk dəfə “Azərbaycanca-özbəkçə” (23.000 söz) lüğət yazdıq. Əlişir Nəvai, Zahirəddin Məhəmməd Babur, Maqsud Şeyxzadə və başqa məşhur ədəbi simaların yubileylərini keçirdik. Özbəkistanın bir çox institutlarına mühazirələr, ustad dərsi keçmək üçün dəvətlər alırıq. Bunlar əlbəttə böyük missiyadır. Belə bir işlərin nəticəsi olaraq, Beynəlxalq Türk Akademiyası AMEA-nın vitse-prezidenti, İnstitutumuzun direktoru, akademik İsa Həbibbəyli “Əlişir Nəvai” qızıl medalı ilə təltif olundu. Özbəkistanda bir neçə institutun “Fəxri Professor”u diplomu ilə təltif edilmişəm. Özbəkistan Yazıçılar Birliyinin Fəxri üzvü seçilmişəm. Bütün bunları həy-sız-küysüz, özümüzü reklam etmədən işimizi görürük, bu təltiflər isə hər dəfə sürpriz kimi təqdim olunur. Əlbəttə sevinirik. Amma bu təltifləri almağı qarşımıza məqsəd qoyub iş görürük, ona görə də adı sürpriz olur. İki dəfə Əfqanıstan - Herat

şəhərinə nəvaişünas kimi dəvət almışam, Heratda Əlişir Nəvainin məqbərəsini, Kabilə Zahirəddin Məhəmməd Baburun məqbərəsini ziyarət etmişəm, Məzari-Şərifdə Əlişir Nəvainin öz hesabına tikdirdiyi dünyanın yeddi möcüzəsindən biri hesab olunan “Məzari-Şərif Camisi”ni və s. yerləri ziyarət etmişəm. O torpaqlar adama çox doğma, çox əziz, çox mübarək təsir bağışlayır. O torpaqlarda bir zamanlar Şərq Mədəniyyət Mərkəzi olub. Elmin, ədəbiyyatın XV-XVI əsrlərdə qızıl taxtı Heratda ucalıb.

- Tarixi bağlara əsaslanan mədəni-ədəbi əlaqələrin inkişafında medianın, qeyri-hökumət təşkilatlarının rolu nə qədərdir?

- Medianın rolu çox böyükdür. Yeter ki, qarşılıqlı əlaqələrlə işlənsin. Elmi əsərlərin başa gəlməsi bir az zaman alır. Amma media əlaqələri yarandığı andan fəaliyyətlərini birləşdirə bilir. Qeyri-hökumət təşkilatlarının rolu haqqında bir şey bilmirəm. Bəzən izləmək istəmişəm, amma tez yorulmuşam. Çünki daha çox şəxsi maraqlar üzərindən qurulur və ictimai xeyir-bəhri hiss olunmur. Ona görə bu haqda danışmaq mənə çətin-dir.

- Tez-tez gündəmə gələn məsələlərdən biri də türk dövlətlərinin birliyinin möhkəmlənməsi, ortaq dil, universitet və müxtəlif sahələrdə platformaların yaradılmasıdır. Bu istiqamətdə atılan addımları necə dəyərləndirirsiniz?

- Türk dövlətləri birliyini tarix öz təkərləri üzərinə alıb və bu istiqamətdə yoldayıq. Yolumuza hər kəs öz işığını salsın, mənzil başına yetmək elə də uzun zaman almaya-cıq. Burada dünya diplomatiyası da gözə alınmalıdır. Çünki belə bir qurumun hasilə gəlməsini nə Avropa, nə Amerika, nə də bir başqaları istəyir. Ortaq dil məsələsi də birdən-birə başa gələcək hadisə olmaya-cıq. Bu gün bütün türk dövlətləri istər rəsmi, istərsə də qeyri-rəsmi görüşlərində hər kəs öz ana dilində danışır, hamı da bir-birini çox gözəl anlayır. Ortaq dilin hasilə gəlməsinin konkret tarixi heç zaman olmaya-cıq. Zaman-zaman elmi, ədəbi, iqtisadi, siyasi görüşlər irəlilədikcə həll olunacaq. Zirvəyə çatmaq üçün qan-tər tökürsən, illərini, ömrünü bu yolda qoyursan, zirvəyə çatanda isə hər şeyin adı bir maraq olduğunu dərk edirsən. Əlişir Nəvainin “Lisanut-teyr” təsəvvüfi əsərində bu yol o qədər gözəl anladılır ki, son nəticədə hər şey sadə və adi həllində olur. Vaqiflər, Məhtimqulular dövrünə qədər ortaq dilimiz olub, ortaq ədəbiyyatımız, ortaq mədəniyyətimiz olub. Türk ailəsi böyükdükcə hər ailənin öz dilinin olması faktı sövq təbii yaranıb. Nəvai milli-yetmə uyğun olub, amma böyük bir türk mədəniyyəti, ədəbiyyatı yaradıb. Əslində biz elə ortaq dilin başa çatması dediyimiz bir anlamı haqlamaq istəyiriksə, əlbəttə universitetlər, müxtəlif türk qurumlarının yaranmasına çalışmalıyıq və orada iş görmək lazımdır. Gecəli-gündüzlü işləmək lazımdır. Nəfsindən (şəxsiyyətə pərəstiş) uzaq olub ümumi işlər üçün can yandırmaq lazımdır. Türk adı ilə başlayan bütün qurumları alqışlamaq və kömək, birlik zəminində sən də öz dəstəyini əsirgəməyəsən. Bütün bunların açarı elmdədir. Dost, qardaş birliyində və biri-birimizi dinləmək, eşitmək niyyətidədir.

İsmayıl Qocayev